

dalmi-politikai fejlődés következtében az egyes korszakokban olyan hasonló irodalmi-művészi jelenségeknek lehetünk a tanúi, amelyek lényegesen különböznek Európa vagy a világ más zónáinak társadalmi-politikai, illetőleg művészi fejlődésétől.

A Szomszédainkról arról tanúskodik, hogy szerzője hol tart kelet-európai kutatásaiban. A mű tartalmi ismeretése elég bonyolult lenne, ezért álljon itt az elvi rész címe, hiszen az

határozza meg a munka irányvonalát is: *A kelet-európai összehasonlító irodalomtörténetírás néhány elvi kérdéséről*. S ehhez tegyük hozzá, hogy — a magyar, a cseh, a szlovák, a lengyel, a román és a bolgár irodalom mellett — a szerb és a horvát irodalom egy-egy jelenségét is vizsgálja. Problémákat vet fel azzal a nyíltan bevallott céllal, hogy vitát provokáljon. Ez — minden bizonnyal — sikerül is neki.

L. Gy.

VERSESKÖTETEK NYOMÁBAN

VLADIMIR STEVANOVIĆ: *Legende*.

Osvit, Subotica, 1974.

IVO POPIĆ: *Sunce puši modru lulu*.

Osvit, Subotica, 1974.

PETAR VUKOVIĆ: *Plamen, lament*.

Osvit, Subotica, 1974.

Három kötetnyi vers, három kévényi költészet. Gazdagok-e a kévék? Majd az idő cséplőjében elválík. Szemre: három különböző vastagságú kötet. A legvékonyabb a legfiatalabbé. Túízott szerénység sarkalíta, miközben válogatott? Minden verse az oldal aljára szorul. Tiszta fehérség, betű nélküli hallgatás előzi. Intés ez, hogy szálljunk magunkba, mielőtt ajkunkra vesszük a nyelv kvintesszenciáit?

Vladimir Stevanovnak két kötete jelent meg eddig. Az újban 128 sor ren-

dezódik 4, 5, 6, 8 és 9 soros versekké. Legtöbb az 5 és 6 soros. Az előbbi szerint hét, az utóbbi szerint pedig tíz vers fonódik egygés. A költő tehát az 5 és 6 sorosokkal fejezi ki legkönnyebben gondolatát. A verseket római számok jelölik, csak a ciklusok címei lehetnek árulkodók: *Harcok, fegyverek, imák; Utak; Emlékezések, ellenszegülések; Fájdalomtalanság — gyógyír; Asszonyaink; A harcosok elvonulnak*. Miről vallanak ezek a ciklusok? Mi az, amire emlékezni fogunk később is, mire már rég letettük a könyvet?

*Naše oružje jedino u
razgibijenim prsima miruje.*

*Zato ga, kada niko ne vidi, u bunare
becamo najdublje.*

*(Fegyvereink csak a
szótnyíl melikakokban nyugszanak.*

*Ezért, mikor senki sem figyel, a kutak legmélyére
vetjük őket.)*

Főlölesleges a vers főlé hajolni. Süt belöle a mondanivaló. A két második sor elejére lökött szó szinte meggör-

nyed a vállára nehezéd felelösség súlya alatt: hogy ne legyenek szétroncsolt melikások, a fegyvereket hozzá-

férhetetlenekké tesszük, megsemmisítjük. És mikor fogjuk ezt végrehajtani? Mikor senki sem figyel, senki sem látja. Vajon miért? Az enigma megfejtése aranytallér domborművének tisztaságával rajzolódik elém: nem mindenki gondolkodik úgy, mint a költő, vagy mint az erőszak és a háború féői általában.

A 128 sorban azonban nehéz újabb aranyzemcsékre bukkanni. Talán még várni kellett volna ennek a kötetnek a kiadásával. Bízni a tektonikus erőben, amelyek idővel bizonyára több nemes fémeket hoztak volna föl. Tehát nem a szerénység, hanem a szegénység jellemzi a kis kötetet válogatását.

Ivo Popić könyve nemcsak oldal-számra, de értékes versre is nyomósabb. Szerbhorvát és magyar gyereket egyaránt örömmel olvashatná. Milyen jó lenne, ha a Vajdaságban élő nemzetiségek tankönyveibe ilyen versek is bekerülnének azok helyett, amelyek díszösen illusztrált oldalaik árnyékában sokszor ott szerepelnek. Rím- és ritmusgazdagság, a képzelet szabad csapongása, mi kell még, hogy egy költő mű a gyermekhez közel férközzön?

A mutatóvány néha persze eltűzött, akart, érthetőségét veszti, kusza, s az illuzionista költő kalapjából sajnos nem ugrik ki a nyúl. Ez történik, érzésem szerint, a *Tizenkét fazekacska* című ciklussal és mindig akkor, amikor a rímek nem perdülnek a toll alól, hanem bökdösni kell őket.

*U plićaku školjka
Ostala bez oka.
(A sekély vízben a kagyló
Szem nélkül maradt.)*

Az ötlet nem olyan jó, a csattanó nem olyan frappáns, hogy feledtetni tudná a szegényes rímet. Hasonló történik másutt is:

*Dječaci vole breskve iz Rume
I banane iz daleke Burme,
(A kislúk a rumai őszit szeretik
És a messzi Burméból jött banánt.)*

Ez a rímek utáni hajsza néha a képzavar örvényébe rántja a költőt:

*I plovili po svim morima svijeta.
On je bio brodski kapetan,
A ona njegova mala planeta.
(Átszelték a világ összes tengerét.
A fiú hajóskapitány volt,
A lány meg kicsi bolygója.)*

De az ilyen aléló, lankadt sorokat feledtetik az ilyenek:

*A Dok rijeka teče
Mjesec nosi u vrbinoj kosti*

*A hrestov žir
I jablanov šeašir
Strpe u vir.*

*(A folyó a holdat a fű kosarába teszi,
S az helyette viszi.
A makkot pedig meg a nyárfa cillinderét
az örvény vedrébe veti
S ott pergeti.)*

Vagy a tengerparti városokról írt ciklus, melynek egyes darabjai előbb mind egy négysorosból állnak, amely a költő képe az adott városról, és aztán az egész, a további sorokban átvétül a gyermeki lélek képernyőjére.

Kad more u hladu obrlje bradu,

*(Mikor a hűsben a tenger
Szakállát nyesli
Borotvát fen.)*

Ivo Popić könyve a derű fényveivel pásztáz be gyermek- és felnőttelket, úgy, hogy közben a Pegazus szárnyán sem esik legtöbbször csorba.

Petar Vukov 1974-es kötetétől, a *Láng, lamentációtól* mi sem áll távolabb, mint Ivo Popić verseinek fenn említett jellemzője. Kiszáradt fákra, természet alkotta szobrokra emlékeztetnek ezek az írások, melyekből a gyöngédség, emberi melegség teljesen hiányzik. A halál, az elröppent gyermekkor, a költészet maga folyton visszatérő motívumok. A rövid lélegzetű verset éppúgy műveli, mint a munkásabb versformákat, például a szonettet. Kötetének címe ciklus- és verscím is egyben:

*Veje s grobljanskog
Brega.*

*Gde je grob janjskog
Snega?*

*Tmolo sače
detinjstva?*

Plamen: lament.

**(Hordja a havat
A temetődombról.)*

*Tudsz-e a tavalyi
Hőhalomról?*

*A gyermekkor
Puha vlaszáról?*

Láng: lamentáció.)

Sok darab ebből a kötetből igazán olyan, hogy csak beindítja az olvasó képzeletét, s az szinte már maga írja tovább a verset, teljesíti ki a költő által elkezdett lelki élmény leírását.

A nyelv zenéi lehetőségnek is ismerője Petar Vukov:

*Nadnesen nad jesen
Imati svoj vlastiti
Šum nad vodom*

*U džepu jedan stari
Izgužvani esej
O samoubistvu*

*(Az ósz fölél hajloiva
A víz fölött
Saját zajodban zakatolva)*

*Zsebedben egy régi
Gyűrt tanulmánnyal
Az öngyilkosságról)*

Poeta doctus? Annak vizei felé hajózik. Szenvedélytelen. Szenttelen. Csak sodródik? Nem irányítja hajóját Orfeusztól, Odüsszeusztól kísérve? Post festum.

Három kötet. Egyazon világról alkotott három látomás könyvei, amelyek, akár kitérülők, akár befelé fordulók költöik, a mi televényünkben sardadtak. Bezárt kapuk előtt tehát nem kellene várakozniok.

VIRÁG ÁGNES

AZ ELVÁGYÓDÁS KÖNYVE

IVANKA RACKOV: *To je onaj život*.
Osvit, Subotica, 1974.

Elfogultság nélkül vettem kézbe a szabadkal Osvit legújabb kiadványát, Ivanka Rackov *To je onaj život* (*Ez az az élet*) címmel megjelent elbeszélésének gyűjteményét, mert ismerve a szerzőt, sejtettem, hogy a Rukovet kiadói tevékenységének nem túlságosan színes prózai palettájára új, szokatlan szín kerül. A kiadó azonban nagyon félénk, szinte bocsánatkérően adta közre ezt a könyvet, legalább is erre utal a fedőlapon olvasható néhány soros ajánlás, mely szerint a szerző »...szerényen és lehetőségeinek keretein belül...« igyekszik hozzájárulni a női arcélek megrajzolása irodalmunkban elhanyagolt témakörének kiegészítéséhez.

Elbeszéléseiben Ivanka Rackov elsősorban a vidéki kisváros életének költöles megelevenítésére törekszik. Érdeklődése a polgári, vagy talán inkább a kispolgári réteg sajátos sorsa felé irányul. Írásainak középpontjában ennek a környezetnek jellegzetes alakjai állnak, és ezeknek az alakoknak a lélektani boncolása révén igyekszik feltárni az általános érvényű emberi problémákat. A könyvből szinte sugárzik korunk irodalmának egyik jelensége, az elvágyakozás. Az ilyen életérzésnek hordozója rendszerint egy nő

— vénkisasszony, elvált vagy özvegy —, aki menekülni próbál a megszokott, boldogságot nem nyújtó életkeretből. Sívár életének egyetlen illúziója, hogy mégis megjön az Igazi férfi, aki kiemeli ebből a világból, aki megváltója lesz. Így Ivanka Rackov írásai női színezetet kapnak, illetve a szerző a női lélek egy kicsit talán már közhelyszerű elvágyódásával foglalkozik. Elbeszélései bizonyos anakronizmusba torkoltnak, mert a férjhezmenési motívum ma már távolról sem akkora horderejű, mint ahogyan nála jelentkezik. Az írónő ezenfelül egy már letűnt világot ábrázol, anélkül, hogy elhatárolná magát tőle. A vidéki kisváros ábrázolásából kiérződik a korszerű szemlélet hiánya; talán Innen származik az említett anakronizmus is. Meg kell azonban jegyezni, hogy éppen ennek a viszonyulásnak köszönhető bizonyos irodalmi charme is, mely általában a naív obszervációnál megragadja az olvasót.

Rövid lélegzetű novellákban nehezen bontakozik ki a szerző igyekezete, hogy lélektani felismerések felé terelje az olvasó figyelmét; rétegzettebb kutatásra ez a keret szűknek bizonyul. Ezért az egész lelki világ egy-két alapérzésre szűkül, alakjainak formálásában az egyszínűség jelentkezik. Szemben a csalódott, magányban élő nők